

Michał Paszkowski

Bułgaria wzmacnia pozycję na gazowej mapie Europy Środkowej

Bułgaria może odegrać niezwykle ważną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa państw Europy Środkowej, przy czym kluczowe będą dalsza rozbudowa infrastruktury oraz kooperacja z Azerbejdżanem oraz Turcją. Znaczenie tego państwa w regionie uległo wzmocnieniu dzięki oddaniu do eksploatacji interkonektora Grecja-Bułgaria, ale także poprzez aktywne działania w kierunku dywersyfikacji źródeł oraz kierunków dostaw gazu ziemnego. W 2022 r., w momencie ataku zbrojnego dokonanego przez Federację Rosyjską na Ukrainę, Bułgaria była w pełni zależna od dostaw gazu ziemnego od agresora, ale obecnie może być istotnym graczem oddziałującym na regionalną sytuację energetyczną.

Partner w transporcie gazu ziemnego. Wstrzymanie przez Federację Rosyjską dostaw gazu ziemnego do Bułgarii pod koniec kwietnia 2022 r. było testem dla bezpieczeństwa energetycznego tego państwa. Pomimo niskiego wtedy poziomu wypełnienia magazynu w Chiren (16,6%) oraz nieukończonych infrastruktury udało się zapewnić dostawy surowca poprzez istniejące wówczas kanały, w tym przede wszystkim Grecję (punkt Kulata-Sidirokastro), oraz zmniejszyć zapotrzebowanie na gaz ziemny. Nawet niesprzyjające uwarunkowania międzynarodowe, a więc m.in. trwająca wojna na Ukrainie i wysokie ceny surowców, oraz wewnętrzne – wynikające z niestabilnej sceny politycznej (liczne wybory parlamentarne, [„Komentarz IEŚ”, nr 823](#)), nie wpłynęły negatywnie na wysiłki władz w Sofii w kierunku wzmocnienia bezpieczeństwa. W ramach podjętych aktywnych działań dywersyfikacyjnych oraz współpracy regionalnej udało się nie tylko zapewnić bezpieczeństwo dostaw surowca na potrzeby gospodarki krajowej, ale także wzmocnić pozycję w regionie. Tym samym w chwili obecnej Bułgaria może odegrać kluczową rolę w zapewnieniu dostaw gazu ziemnego do państw Europy Środkowej z Azerbejdżanu poprzez gazociąg TAP (Trans Adriatic Pipeline) oraz IGB (Interconnector Greece-Bulgaria), a także innych kierunków poprzez terminale regazyfikacyjne w Grecji oraz Turcji.

W tych zmienionych uwarunkowaniach międzynarodowych, a więc rosnącego zapotrzebowania na gaz ziemny z innych kierunków niż z Federacji Rosyjskiej, firma IGB (operator gazociągu IGB) poinformowała o planach związanych z przeprowadzeniem w drugiej połowie 2023 r. niewiążącego badania rynku w kontekście możliwości rozbudowy zdolności przesyłowych gazociągu z obecnych 3 mld m³ rocznie do 5 mld m³ rocznie. Firma w tym zakresie prowadzi rozmowy z operatorami systemu gazowego Bułgarii (Bulgartransgaz), Grecji (DESFA) oraz gazociągu TAP (Trans Adriatic Pipeline AG). Rozbudowa gazociągu nie znajduje się na liście projektów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania (*Projects of Common Interest*), co oznacza, że udziałowcy projektu nie będą mogli wystąpić o współfinansowanie inwestycji ze środków UE. Niemniej brak wsparcia finansowego UE nie powinien wpłynąć na szybkość wykonania projektu. W ramach realizacji inwestycji przewiduje się budowę tłoczni w punkcie Komotini w Grecji, która ma powstać do października 2024 r. i umożliwić dostawy surowca do Bułgarii nie tylko gazociągiem TAP, ale także bezpośrednio z sieci gazociągów w Grecji.

Azerbejdżan i Turcja kluczowymi partnerami. Umocnienie pozycji Bułgarii na energetycznej mapie regionu nie będzie możliwe bez kooperacji z Azerbejdżanem oraz Turcją, przy czym oba państwa mają do odegrania inną rolę. Dla Bułgarii, a więc państwa, w którym nie wydobywa się gazu ziemnego, współpraca z Azerbejdżanem jest niezwykle istotna, gdyż gwarantuje dostawy surowca dla gospodarki krajowej. Jednocześnie Bułgaria planuje odgrywać ważną rolę w transzycie surowca z Azerbejdżanu do państw Europy Środkowej, a więc podobną, jaką pełni już w kontekście transportu surowca z Federacji Rosyjskiej via Turcja do innych państw w regionie poprzez

gazociąg TurkStream/Balkan Stream. Istotny będzie jednak sam proces zwiększenia zdolności wydobywczych w Azerbejdżanie oraz eksportu surowca do Europy z 11,4 mld m³ w 2022 r. do 20 mld m³ do 2027 r. (zgodnie z deklaracjami rządu w Baku).

Kluczowym aspektem jest też rozbudowa połączeń infrastrukturalnych oraz zapewnienie wsparcia politycznego dla kooperacji regionalnej. Pod koniec kwietnia 2023 r. doszło do podpisania memorandum o współpracy spółek energetycznych z Azerbejdżanu (SOCAR), Bułgarii (Bulgartransgaz), Rumunii (Transgaz), Węgier (FGSZ) oraz Słowacji (Eustream) w sprawie budowy korytarza gazowego Solidarity Ring (STRING), której celem jest dostarczenie surowca z Azerbejdżanu do państw sygnatariuszy tej inwestycji. W ramach projektu, który ma zostać zrealizowany do końca 2026 r., przewiduje się przede wszystkim zwiększenie mocy przesyłowych już istniejących gazociągów, a nie budowę dodatkowych połączeń infrastrukturalnych.

Współpraca regionalna nie będzie możliwa bez Turcji, która zarówno pełni ważną funkcję tranzytową dla dostaw gazu ziemnego z Azerbejdżanu do Bułgarii, jak i dysponuje dużymi zdolnościami importowymi (w państwie tym funkcjonują cztery terminale regazyfikacyjne, a piąty Saros FSRU jest w trakcie budowy). Dla Bułgarii ważne jest zapewnienie dostępności do terminali LNG w Turcji, co docelowo pozwoliłoby na import surowca tą drogą, ale jednocześnie w przyszłości zagwarantowanie możliwości odbioru gazu ziemnego także dla innych partnerów biznesowych. Dlatego też na początku 2023 r. doszło do podpisania długoterminowej umowy (13 lat) pomiędzy firmami Bulgargaz i BOTAS na możliwość wykorzystywania na poziomie 1,5 mld m³ rocznie przez Bułgarię tureckich terminali LNG. Dzięki umowie Bułgaria uzyska dostęp do nich oraz do tureckiej sieci gazociągowej.

Wnioski.

- Bułgarii pomimo niekorzystnych uwarunkowań międzynarodowych wynikających ze wstrzymania przez Federację Rosyjską dostaw gazu ziemnego w 2022 r. ([„Komentarze IEŚ”, nr 684](#)) udało się zapewnić bezpieczeństwo energetyczne dzięki zmniejszonemu zapotrzebowaniu na surowiec oraz wykorzystaniu infrastruktury importowej, w tym m.in. dzięki oddanemu do eksploatacji w październiku 2022 r. gazociągowi IGB. W obecnej sytuacji, biorąc pod uwagę wysoki poziom wypełnienia magazynu w Chiren (średnia w maju 2023 r. wyniosła 83%, a więc najwięcej spośród wszystkich państw Europy Środkowej), Bułgaria może odegrać ważną rolę w zapewnieniu regionalnego bezpieczeństwa.
- Zawarte w ostatnim czasie porozumienia pozwalają Bułgarii nie tylko zapewnić stabilne dostawy gazu ziemnego na najbliższy sezon jesienno-zimowy 2023/2024 (umowa z Azerbejdżanem na poziomie 1 mld m³ rocznie, umowa z Turcją na wykorzystanie terminali LNG na poziomie 1,5 mld m³ rocznie, dostęp do terminali LNG w Grecji), ale także nadwyżkę surowca eksportować do państw Europy Środkowej. W tych uwarunkowaniach Bułgaria nie będzie zmuszona wznowić negocjacji z Federacją Rosyjską na dostawy brakującego surowca (byłoby to niezwykle trudne), a jednocześnie może potencjalnie zaoferować stabilne dostawy do innych państw w regionie.
- Rola i znaczenie Bułgarii w regionie jeszcze bardziej wzrosną wraz z rozbudową gazociągu IGB, który docelowo umożliwi większy przesył gazu ziemnego z Azerbejdżanu, Grecji oraz Turcji do państw w regionie. Rozbudowa gazociągu najprawdopodobniej będzie realizowana pomimo braku wsparcia finansowego ze strony UE. Istnieje strategiczne (polityczne) oraz biznesowe uzasadnienie dla rozbudowy gazociągu, tym bardziej że na przełomie 2023/2024 r. planowane jest oddanie do eksploatacji terminala regazyfikacyjnego Aleksandropolis LNG w Grecji. To właśnie tym gazociągiem będą możliwe dostawy surowca z południa poprzez Bułgarię na północ Europy.
- Rozbudowa gazociągu IGB jest kluczowa dla większej integracji i kooperacji energetycznej w regionie, zwłaszcza że surowiec z Azerbejdżanu, obok już realizowanych dostaw do Bułgarii oraz Rumunii, będzie dostarczany na Węgry oraz Słowację. Dla tych państw, które nie konsumują dużej ilości gazu ziemnego, takie dostawy są kluczowe w procesie uniezależniania od współpracy energetycznej z Federacją Rosyjską. W tych nowych uwarunkowaniach Bułgaria może stanowić ważne ogniwo na gazowej mapie Europy Środkowej i jednocześnie gwarancję regionalnego bezpieczeństwa energetycznego.